

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ / ATATÜRK UNIVERSITY

CULTURE AND CIVILIZATION

FERNANDO SAVATER'İN OĞLUMA AHLÂK ÜSTÜNE ÖĞÜTLER
VE HAYRİYYE-İ NÂBÎ'DE BENZER ÖĞÜTLER

Fernando Savater's Advice to My Son on Morality and Similar
Advice in Hayriyye of Nâbî

Aleyna DEMİR*

Geliş Tarihi/Received	Kabul Tarihi/Accepted	Yayın Tarihi/Published	Tür/ Type
18.08.2022	28.02.2023	24.04.2023	Araştırma Makalesi
Atf/Citation: Demir, Aleyna (2023) "Fernando Savater'in Oğluma Ahlâk Üstüne Öğütler ve Hayriyye-i Nâbî'de Benzer Öğütler", <i>Culture and Civilization</i> , 1 (4), 71-80.			

ÖZ

Tarih boyunca üzerinde durulan öğüt, çocuk eğitiminde önemli bir kavramdır. Çocuğun kişisel ve sosyal gelişiminin tamamlanmasına yardımcı olabileceği gibi yanlış uygulandığında da bu gelişiminin zedelenmesine neden olabilir. Çocuk eğitiminde ebeveynlerin rolü ilk sırada yer alır. Çocuk eğitmeyi sadece öğüt vererek çocuğu büyütmek olduğunu düşünen, onların her yanlışında sert bir üslup ile yapılmaması gerekeni anlatan, hayatlarında karşılarına çıkan tercih aşamalarında çocuklarına seçim hakkı sunmayan ve hep kendilerinin çocukları için en doğru kararı verdiklerini düşünmeleri büyük bir yanılgıdır. Bu bağlamda Nâbî ve Savater'in eserlerinde bu yanılgıların nasıl düzeltilebileceği üzerinde durur ve çocuklara verdiği bilinen bu öğütlerin aslında ebeveynlere de yol gösterici nitelikte olduğu görülmektedir.

Bu çalışmamda, adı geçen yazarların *Hayriyye-i Nâbî* ve *Oğluma Ahlâk Üstüne Öğütler* adlı eserlerinde çocuklara verilen öğütlerin nasıl yapılması gerektiği ve iki eserde yer alan ortak öğütler incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Nâbî, Fernando Savater, Hayriyye, Oğluma Ahlâk Üstüne Öğütler, Öğüt

ABSTRACT

Advice, which has been emphasized throughout history, is an important concept in child education. While it can help the child's personal and social development to be completed, it can also cause damage to this development if it is applied incorrectly. The role of parents in the education of children takes the first place. It is a big mistake for them to think that educating a child means raising a child only by giving advice, telling them what should not be done in every wrong way, not giving their children the right to choose in the choice stages they face in their lives, and always thinking that they make the right decision for their children. In this context, in the works of Nabi and Savater, it focuses on how these mistakes can be corrected, and it is seen that these advices that are known to children are actually guiding the parents.

* Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzurum/TÜRKİYE, aleyna.demir21@ogr.atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3451-6905

In this study, how the advice given to children in the works of the aforementioned authors, *Hayriyye of Nabi* and *Advice to My Son on Morality* should be made, and the common advice in the two works will be examined.

Keywords: Nabi, Fernando Savater, Hayriyye, Advice to My Son on Morality, Advice

Giriş

Çocuk Eğitiminin Önemi

Çocuk eğitiminde anne ve babaların rolü önemlidir; çünkü çocuklar, anne-babalarını rol model olarak gördüklerinden hayatlarını da anne-babalarını örnek alarak şekillendirirler. Çocuğun anne-babası çalışıyorsa çocuklarına gerekli ilgiyi gösterebiliyorsa çocuk hayata tutunmaya istekli, geleceğe dair ne istediğini bilen, güzel bir hayat yaşayabilmek için çaba sarf eden ve gelişime açık bir şekilde hayatına devam eder. Eğer anne-baba çalışmıyorsa çocuğa hayatı boyunca gerekli olan eğitimi kastî olarak sağlamıyorsa ve çocuğa gerekli sevgiyi vermiyorsa çocuğun hayatı amaçsızca devam eder. Bunların yanında ailevi sıkıntıları olan bazı çocukların ise yaşadıkları kötü hayattan gayret göstererek çıkmayı başaranlar da vardır.

Çocuk eğitiminde doğru ilgi ve doğru öğüt çok önemlidir. Çocuğa gereğinden fazla ilgi ona kibir getirebilir ve gereğinden fazla öğüt verilirse de sıkılabilir. Böylece söz dinlemez sadece kendi bildiğini yapar. Bu durum hem aile hem de çocuk üzerinde olumsuz etki bırakır. Örneğin, çocuğunuzun bir arkadaşıyla kavga ettiğini ve ona kötü söz söylediğini varsayalım. Çocuğa başkalarına bilerek zarar vermenin kötü bir şey olduğu ve kötü söz söylemenin hoş karşılanmayacağı anlatılmadığı için çocuk yaptığının iyi mi kötü mü olduğunu anlayamaz. Buna göre, çocuğa kızmak yerine ona hoşgörü ile yaptığının yanlış olduğu anlatılması gerekir. Keza, çocuğun bir arkadaşıyla onun hislerini önemsemeden alay ederek konuştuğunu varsayalım. Ona bu davranışının direkt yanlış olduğunu değil de kendisi aynı duruma düşse ne hissedeceği hususunda empati yapması öğretildiğinde durumun seyri değişecektir. Bu çalışmamda Nâbî ve Savater, onlara nasıl yaklaşılması gerektiğinden bahsetmektedir.

Çocuğun gelişimi için öncelikle onun bir birey olarak görülmesi gerekir. Çocuğa sadece öğüt vermekle onun eğitimini tamamlamış olmazsınız; çünkü öğüt verirken çocuğa yapması gerekenler söylenir ve ona seçme özgürlüğü tanınmaz. Bu bağlamda çocuklara hitap eden eserlerin kaleme alınması devreye girer ve çocuk, kitapta sunulan seçeneklerden kendisine yakın olanı tercih edebilir.

Türk edebiyatında 17 ve 18. yüzyıllarda çocuğu konu alan iki öğretici mesnevi yazılmıştır. Bunlardan ilki, Nabi'nin oğlu Ebulhayr Mehmet için kaleme aldığı *Hayriname/ Hayriye*; diğeri de Sümbülzâde Vehbi'nin oğlu Lütfullah'a hitaben yazdığı *Lutfiye*'dir. Her iki eser de iyi, doğru, ahlaklı ve erdemli olma konularında babadan oğula öğütler içerir. Doğrudan doğruya eğitici ve öğretici oldukları için modern anlamda çocuk edebiyatının alanına girmeyen eserlerdir. (Şimşek, 2014: 15-58).

Batı'da çocuk ve ilk gençlik edebiyatı 18. yüzyılın ortalarında oluşmaya başlamışken 19. yüzyılın sonuna kadar çocuklar için Türkçe edebiyat kitabı henüz yazılmamıştı. Buna rağmen, Şinasi'nin La Fontaine'den *Kurt ile Kuzu* fablı (1856) ve Ahmet Lutfi'nin Daniel Defoe'nun *Robenson Hikâyesi* (1864) çevirileriyle modern çocuk edebiyatımızın başladığını savunanlar da oldu. Yazılı çocuk edebiyatının bu çevirilerle başlatılması yerine, bu iki çeviri metinleri çocuk edebiyatımızın başlangıcı kabul edilebilir. (Şirin, 2016).

Çocuk kitaplarındaki gelişmeler 19. yüzyıla kadar yavaş bir şekilde gelişme göstermiştir. Bu dönem Aydınlanma çağıının olduğu bununla birlikte Sanayi Devrimi'nin yaşandığı bir yüzyıl olmuştur. Tüm bunlara paralel olarak akla ve bilime dayanan gelişmeler de hız kazanmıştır. Bilimin önemli olduğunu ve onunla ilerlenebileceğini Jules Verne'in kaleme aldığı romanlarda görmek mümkün olmuştur. Bu romanlar çocukların hayal dünyasını geliştirmenin yanında onları bilime alıştıran eserler olmuştur. *Balonla Beş Hafta* (1863), *Dünyanın Merkezine Yolculuk* (1864), *Aya Yolculuk* (1865), *Kaptan Grant'ın Çocukları* (1867-1868), *Seksen Günde Devri Âlem* (1872), *Denizler Altında 20 000 Fersah* (1873) ve *İki Yıl Okul Tatili* (1886-1887) çocuklara bilimin gerekliliğini anlatma görevini yerine getirmiştir. Carlo Collodi'ne ait *Pinokyo* (1881) Aydınlanma çağıındaki eğitim geleneğini özgün bir kurgu ile çocukların düşünce dünyasına katmıştır. Bu yüzyılda, çocuk edebiyatında geleneğin dışına çıkma, sanayileşmenin getirdiği gelişmeleri öğrenme süreçlerine katkı sağlayan eserler yazılmıştır. Bunun yanında bunlara karşı çıkarak isyan ve kaosun olduğu eserler de yazılmıştır. (Güleryüz, H. 2006)

Türk ve dünya edebiyatında çocuk edebiyatını konu edinen eserler fazladır. Bu makalede üzerinde durulacak iki önemli eser, *Hayriyye-i Nâbî ve Oğluma Ahlâk Üstüne Öğütler*'dir.

Hayriyye-i Nâbî ve Oğluma Ahlâk Üstüne Öğütler Eserinde Ortak Öğütler

Nâbî, 17. yüzyılda hikemî şiirin en önemli temsilcisidir. Bu yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başında kaleme aldığı Hayriyye'si (1701), hikemî tarzda yazılmış olup edebiyatımızda nasihat-nâme türünün en tanınmış örneğidir. Nâbî'nin eseri, yedi yaşındaki oğlu Ebu'l-Hayr Mehmet Çelebi'ye hayatını nasıl şekillendirmesi gerektiğini ve ona verdiği öğütleri konu edinir. Fernando Savater, günümüzde Madrid'de yaşayan felsefe profesörüdür. *Oğluma Ahlâk Üstüne Öğütler* kitabı (1990), on beş yaşındaki oğlu Amador'a verdiği öğütleri konu edinir.

Arapça bir kelime olan nasihat, "başkasının hata ve kusurunu gidermek için gösterilen çaba; iyiliği teşvik, kötülükten sakındırmak üzere verilen öğüt; başkasının faydasına ya da zararına olan hususlarda bir kimsenin onu aydınlatması ve bu yönde gösterdiği gayret", "halis, samimi, katıksız olmak; kin, hile ve aldatmanın zıddı olarak iyilik yapmak, dürüst davranmak, doğrulamak" anlamlarındadır. (Keleş, 2010: 183-209). Nâbî, *Hayriyye*'sinde evladının, fikir kazması ile kazıp kalem gereciyle araştırarak ve gönül madeninden çıkardığı taze cevherleri şiir ipliğine boydan boya dizerek oluşturduğu nasihat dizisini kulağına küpe etmesini, verdiği öğütleri kendisine akıllıca bir sermaye yapmasını amaçladığını ifade etmektedir. (Akalm, 2021: 79-128). Savater de verdiği öğütleri oğlunun kendisine rehber edinmesini ve seçimlerinde özgür olduğunu söylemektedir. Her iki yazar da oğullarına hayat boyu yol gösterecek olan bu eserleri kaleme alırlar. İki eserde de aynı konular üzerinde durur ve çocuklarına verdikleri öğütler bakımından benzerlik gösterir.

1. Fitriyyât

Hayriyye-i Nâbî'nin, 'Sebeb-i Nazm-ı Nasihat-Nâme' bölümünde oğlu Ebu'l-Hayr Mehmet Çelebi için şu beyitleri yazar:

Bû-yı hulk-i hasenüñ 'itrîdür

Sende âsâr-ı edeb fitrîdür 90

Feyz-i Hak'dan irişür imdâduñ

Kesbe hâcet komaz isti 'dâduñ¹ 91.beyit (Kaplan, 2019, s.43)

Nâbî, bu beyitlerde, oğlunun mizacının, edepli oluşunun ve yeteneğinin doğuştan geldiğini ifade eder. Nâbî, oğluna öğüt verirken aslında onun hep doğru yolda olacağı sezdirilir. Bu bağlamda Fernando Savater de aynı konu üzerinde durur.

Fernanda Savater'in *Oğluma Ahlâk Üstüne Öğütler* kitabının 'ön sözü'nde oğlu Amador için şu cümleleleri söyler:

*"Ne tanrılara, ne şeytanlara, ne makinelere ne de bayraklara. Kendine güven. Hep daha iyiye gitmeni sağlayacak olan zekâya, sana iyi arkadaşlıkların yolunu açacak olan sezgine güven."*² (Savater, 1999, s.14)

Savater, eserin ön sözünde oğlunu sıkmamak, istediği zaman açıp okuması ve ona rehber olması için bu eseri kaleme alır. Bunun yanında ise, oğluna öğüt verse dahi onun sezgisi ve zekâsı sayesinde hayat boyu doğru yolda olacağını söyler. Bu bakımdan, Nâbî ile benzerlik gösterir.

2. Eserlerin Onlara Rehber Olması

Her zamân isterem iy cân-ı peder

Ola âvîze-i güşuñ bu güher 100

Bunı nâzûk tutasın cânuñdan

Bir dem ayırmayasın yanuñdan 101 (s.44)

Nâbî, eserinde bu beyitler ile oğluna kitabı hiçbir zaman yanından ayırmaması gerektiğini ve eserde anlatılan öğütlerin kulağına küpe olmasını temenni eder.

"... Oysa bir kitabı canın ne zaman isterse o zaman, boş zamanlarında okuyabilirsin, kendini saygılı gösterme gereği duymaksızın: sayfaları çevirirken esnemekte ya da içinden gelirse gülmekte özgürsün." (s.12)

"Bu kitapta, kafanın birazını yiyesin diye sana veriyorum, aynı zamanda senin de kafanın azıcığındanda ben yararlanıyorum." (s.14)

Yukarıda belirtilen kısımlarda Nâbî ve Savater, oğulları için yazdığı eserlerini istedikleri zaman açıp okuyabilmesi için onların elinin altında olması gerektiğinden bahsetmektedir; çünkü eserlerin başında onlara hayat boyu rehber olacağı sezdirilir.

3. Dostlarına Karşı Doğru Davranmak

İy talebkâr-ı huzûr-ı dü-cihân

Râh-cûy-ı taraf-ı râhat-ı cân 517

Eyleme hezl ü müzâhı pîşe

Düşürür düstlaruñı teşvîşe 518

¹ Çalışmadaki Hayriyye-i Nâbî ile ilgili alıntılar adı geçen baskıdan yapılacaktır.

² Çalışmadaki Fernando Savater ile ilgili alıntılar adı geçen baskıdan yapılacaktır.

Asdikaya sebeb-i nefret olur

'Âkıbet vâsıta-i vahşet olur 520

Hiç latîfe dime ol söz okına

Ki ucu hâtır-ı yâre tokına 522 (s.87)

Lafzı endek ola ma'nâsı kesir

İtmeye kimseyi aslâ dil-gîr 525 (s.88)

Hayriyye-i Nâbî'nin 'Der Beyân-ı Zarar-ı Hezl ü Müzâh'bölümünde Nâbî; iki dünyada da huzuru isteyen insanın dostlarına karşı alaylı mizahını huy edinmemesini, bunu huy edinirse dostlarını karışıklığa sürükleyeceğini, arkadaşlarının arasında nefret sebebi olacağını, vahşetle son bulacağını, sözü az olanın manasının çok olacağını ve dostlarıyla alay ederse onların güceneceğini söyler. Dostlar arasında saygı ve sevgi önemlidir. Karşısındakine saygısı olmayan insan onun duygularını önemsemez, kastî olarak onunla alay edebilir ve kendisinden nefret ettirecek hâle getirebilir. Bu bağlamda Nâbî, insanın dostlarına karşı özenli davranılması gerektiğini vurgulamaktadır.

"Başkalarına nesne gibi davrandığımızda, Kane'in yaptığı gibi, karşılığında nesne alırız. Onları sıksak para çıkar, işimize yararlar (mekanik araç gereçlermiş gibi), gelirler, giderler, yaltaklanırlar, doğru düğmeye bastığımızda gülümserler... Ama bu durumda, yalnızca insanların vermeyi bildikleri o tatlılığı armağan etmezler bize; böylece ne dostluğa sahip oluruz, ne saygıya, ne de sevgiye. Hiçbir şey (hiçbir hayvan; çünkü hayvanın durumuyla bizim durumumuz arasındaki fark gereğinden çok büyüktür) o dostluğu, o saygıyı, o sevgiyi veremez bize: özetle, yalnızca eşitler arasında kurulan, karmaşıklıktan doğan o temel ilişki, sana, bana ya da Kane'e, insan varlıkları olduğumuza göre, yalnızca insanlardan gelebilir, onlara insan varlıkları gibi davranmamız koşuluyla." (s.65)

Oğluma Ahlâk Üstüne Öğütler eserinin 'Uyan, baby!' bölümünde Savater; oğluna 'nasıl insanca yaşanır'ı, karşısındaki insana nasıl davranması gerektiğini ve insana hayvanmış gibi değil de aslında hak ettiği muamelede davranması gerektiğini anlatır. Bunun yanında oğluna dilediği şeyi yapma özgürlüğünü tanıır; fakat ne yapmaması gerektiğini de söyler. Oğluna seçme özgürlüğü tanıyarak onun fikirlerini önemsediyiğini gösterir. Savater bu hareketiyle oğlunun da karşısındaki insanlara nesneymiş gibi bir hissiyat vermesinin doğru olmadığını ve onların duygularını hiçe saymaması gerektiğini anlamasına vesile olur. Bu bağlamda Nabî ile örtüşürler.

4. Başka İnsanları Yargılamak

Kimseyi cürm ile tesfih itme

Cürmden nefsüni tenzih itme 676

Kime müznib diseñ iy cân-ı peder

O da bir zenbdür añlarsañ eğer 677

Gayrinüñ cürmine ta'n eylersin

Kendü ahvâlünü gör n'eylersin 678

Günehüñ soñı peşimânlıkdur

Cürmüñ encâmı perîşânlıkdur 679 (s.103)

Nâbî eserin ‘Nehy-i Âlâyiş-ı Câm u ‘İşret’ bölümünde oğluna kimseyi suç ile zan altında bırakmamasını, kendisinin de suç işleyebileceğini, kime günahkâr derse onun da suç olduğunu, başkasının suçunu kötilediğinde kendine bakması gerektiğini, günahın sonunun pişmanlık olduğunu ve suçun sonunun perişanlık olduğunu söyler. Buradan hareketle, kendimize bakmadan başkalarını suçlamamız gerektiğini ve aynı şey bizim başımıza gelebilir diye düşünmemiz gerekir. Bir başkasını suçladığımızda daha sonra onun hâlini görünce pişmanlık duyabiliriz.

“... Gloucester, içsel olarak da sakatlıyor kendini. Ne kamburluğundan ne de aksaklığından ötürü onun bir suçu yoktu, bu yüzden de bu şanssızlıklar yüzünden utanç duymamalıydı: asıl utanması gerekenler, ona gülen, onu aşağılayanlar olmalıydı...” (s.77)

“Pişmanlık dediğimiz şey, özgürlüğümüzü kötü kullandığımızda kendi kendimizden hoşnut olmama duygusundan başka bir şey değildir, demek istediğim, özgürlüğümüzü insan varlıkları olarak gerçekten istediğimiz şeye karşı olarak kullandığımızda.” (s.80)

Savater’in bu satırlarında da Nâbî ile arasında benzerlik olduğu açıkça görülür. Beyitte sözü edilen suç kavramına Savater de eklemeye yapar. Bir insanın dış görünüşünden ötürü suçluluk duymasına değinir. Oysaki asıl suçlu, insanların kendisine bakmadan veyahut bakarak karşısındaki insanı yargılamasıdır. Keza, özgürlük istediğimiz gibi davranmak değildir. Sebepsiz yere birisini yargıladığımız takdirde de pişmanlık duymaktır. Her iki eserde de insanın karşısındakine saygı çerçevesinde davranmasının önemine değinir. Kastî olarak kimseyi suçlamamız gerektiğinden ve yanlış suçladığımızda pişmanlık duyacağımızdan söz edilir. Bu bağlamda, Savater’in bu cümleleri Nâbî’yi desteklemektedir.

5. Empati Yapmak

Saña bî-vech ise itdügi cefâ

Sebeb-i şerm ü hicâb olur aña 1035

Vechi varsa sebebini eyle su’âl

Olma âteş-zen-i kânûn-ı cidâl 1036

Belki nâdim ola etvârından

İ’tizâr eyleye güftârından 1037

Sen kabûl eyle bu pendî benden

Dostluk var iken olma düşmen 1038 (s.139)

Nâbî, ‘Matlab-ı Hüsn-i Kelâm-ı Mevzûn’ bölümünde yukarıdaki beyitleri söyler. Burada; birisi oğluna sebepsiz yere sıkıntı verirse kendisine bunun karşılığında hediye olarak utanma gösterileceğini belirtir. Bunun sebebini sorması gerektiğini, sözleriyle ateşi desteklememesini, tavırlarından pişman olup olmadığını öğrenmesi için karşı tarafın sarf ettiği sözden ötürü özür dilemesini beklemesini söyler. Bu nasihatleri kabul etmesini ve dostluk varken kimseye karşı düşmanlık beslememesini rica eder. Bu bağlamda sabır önemlidir. Kişi, düşünmeden bencillik yapıp sabretmezse karşı tarafı incitebilir; çünkü karşı tarafın suçsuz olma ihtimali de vardır. Eğer düşünülmezse, dost kazanmak varken kişi

sebepsiz yere düşman kazanabilir. Savater de Nâbî'nin bıraktığı yerden devam eder ve bu beyitleri daha iyi açıklamak için yazdığı hissiyatı veren satırları göz ardı edilemez.

“Yalnızca, iyi yaşamak için kendisine uygun olan şeyi gerçekten bilen ve buna erişmek için çaba harcayan kimseye sonuna dek bencil demek gerekir.” (s.76)

Savater'in 'Uyan Baby!' bölümünde yazdığı bu satırların devamında ise, bu kişilerin aslında hiçbir şey bilmediklerini söyler. Nedeni ise, sadece kendini düşünerek hareket ettiklerini ifade eder.

“Kuşkusuz insan varlıklarına çok kez sakınımla davranmak gerekir. Ama bu 'sakınım' kuşku ya da kötücüllük anlamında değil, kırılğan nesnelere, dahası en kırılğan nesnelere gösterilen özen anlamındadır... çünkü basit şeyler değildir bunlar. Bizi başka insanlara bağlayan saygı ve dostluk, kendim de bir insan olduğumdan, benim için dünyadaki en değerli şeydir, bu yüzden de insanlarla ilişkim iyi olduğunda, her şeyden çok, bu bağı korumalı, hatta, bu deymi kullanmama izin verirsen, üstüne titremeliyim.” (s.90)

“Kişilere kişi olarak, ya da insanca davranmak ne demektir? Yanıt: Kendini onların yerine koymaya çalışmak demektir.” (s.94)

Savater, eserin 'Kendini Onun Yerine Koy' bölümünde de yukarıdaki yargıları destekler. İnsanlara karşı dikkatli davranılması gerektiğini, herkesi kendi gibi düşünmeyerek hareket etmesini, bir şey yaparken karşı tarafın da rızasını alması gerektiğini ve gibi empati yapması gerektiğini vurgulamaktadır.

6. Söz Taşımak

Satma ber-kâ'ide-i dellâli

Kîse-i gûşa giren akvâli 1499

Olma râfi 'alem-i vesvâsı

Biribirine düşürme nâsı 1500

Bezmden bezme getürme suhanı

Eyle sandûk-ı emânet deheni 1502

Nakl-i meclis ider îrâs-ı fesâd

Virür ashâb-ı musâfâta kesâd 1505 (s.185-186)

Nâbî, 'Der Beyân-ı Zarar-ı Nakl-i Kelâm' bölümünden alınan beyitlerde söz taşımanın insanları birbirine düşürdüğünü, oğluna meclisten meclise söz taşımaması gerektiğini, ağzını emanetmiş gibi kullanmasını ve meclise fenalık getirirse dostluğun bozulacağını söyler.

“Ahlâk, yalnızca insanların kendilerini iyileştirmeye çalışmalarına yarar, komşuna güzel sözcüklerle dolu bir söylev vermeye değil; ahlâkın kesin olarak bildiği şey, komşunun, senin, benim, tüm ötekilerin zanaatkarca yapıldığımızdır, birer birer, sevimli farklılıklarla. Bu yüzden, her kim kulağımıza: “Bütün... (politikacılar, zenciler, kapitalistler, Avustralyalılar, itfaiyeciler, aklına ne gelirse) ahlâksızdır, ahlâkın bir nebzesi bile yoktur onlarda!” diye fısıldarsa, nazikçe: “Sen kendini düşün aptal!” ya da buna benzer bir yanıt verebilir.” (s.113-114)

Fernando Savater, eserin ‘Genel Seçimler’ insanların birbirlerine sürekli güzel sözlerle hitap etmediğini söyler. Bu bağlamda Nâbi’nin söz ettiği gibi fitnelik de yapabilirler. Önemli olan, nereden geldiği belli olmayan bilgiye ve kulaktan dolma sözlere itibar edilmemesi gerektiğidir.

7. İyi Yaşamak

Rızık için çekmeyesin renc ü ta’ab

Ni ‘metüñ olmaya muhtâc-ı taleb 1614

İrişe ni ‘met-i Hak bî-zahmet

Hâsidüñ görmeye rûy-ı râhat 1615

Ye’s ile çeşmi pür-eşk itmeyesin

Kimsenüñ hâline reşk itmeyesin 1622

Düşme ol mihnete kim âh idesin

Görme ol hâli ki ikrâh idesin 1624

Nâbi, ‘Matlab-ı Lâzime-i Hayr-Du’â’ bölümünde oğlunun sıkıntı çekmemesi, onu kıskananların rahata kavuşmamaları, ümitsizliğe kapılıp ağlamaması, kimseyi kıskanmaması ve bir şeyi istemeden yaparsa tiksineceğini söyleyerek oğluna hayatını daha iyi yaşaması için dua eder. Bunun yanında, oğlu için ettiği duada söylediği şeyleri aslında oğlu yaşayarak öğrendiğinde kendi başına ayakta durmayı daha iyi öğrenecektir.

“Nasıl daha iyi yaşanabileceğine ilişkin soru açık kalıyor. Yukarıdaki bölümlerde, bu soruya bir yanıt vermekten daha çok, yaşamı daha derinden anlamana yardımcı olmaya çalıştım. Yanıta gelince, korkarım bunu kendi kendine araştırmaktan başka bir şey kalmıyor sana.” (s.129)

“İyi yaşam, genel, dizi hâlinde üretilen bir şey değildir, yalnızca ölçüye göre var olan bir şeydir. Herkesin, biricik, yinelenmez ve ... kırılğan bireyselliğine göre onu yaratması gerekir. Başkalarının bilgeliği ya da ortaya koydukları örnek iyi yaşamamıza yardımcı olabilir, ama bizim yaşamımızın yerine geçemez...” (s.130)

Savater, ‘Son söz: Bunun Üstünde Düşün’ bölümünde oğluna hayatı iyi yaşaması için ne yapması gerektiğini net olarak söyleyemez. Oğluna hayatı anlaması için öğütler vermesine rağmen bu hayat Amador’un hayatıdır. Ona yol gösterebilir; fakat seçimini yapamaz. Keza, kendisi de güç bela hayata tutunduğu için onun ne yapması gerektiğini söylerse bunun ona haksızlık olacağını söyler.

“Benim aracılığım, ahlâkın sana söyleyebileceği biricik şey, kendi adına araştırıp kendi adına düşünmendir, tam bir özgürlük içinde: sorumlucu.” (s.131)

Savater, bölümün devamında oğluna hayatı iyi yaşaması için tercihlerini ince eleyip sık dokuyarak yapmasını ve kendi başına hareket etmesini tavsiye eder. Savater, Nâbi’nin duada bahsettiği konuları oğlunun tecrübe edip yaşayarak öğrenmesini, kendi doğrusunu araştırıp bulmasını ve kendi seçimini yapabilecek olgunluğa gelmesini ister. Bu bağlamda Nâbi ile örtüşür ve onun beyitlerini daha ileri seviyeye taşır.

Sonuç

Tarih boyunca üzerinde durulan çocuk eğitiminin önemi, beraberinde yapılan çalışmalar ile desteklenmiştir. *Hayriyye-i Nâbi*, 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başında yazılmıştır. Fernando Savater'in *Oğluma Ahlâk Üstüne Öğütler kitabı* da 20. yüzyılda yazılmış ve iki eserde de aynı konular üzerinde durulmuştur. Eserlerde genel olarak hoşgörü esastır. Nâbi ve Savater, oğullarına öğüt verirken onları yargılamadan hoşgörü ile eserlerini kaleme alır.

Savater'in eserinde günümüzdeki anne-babaların düştükleri yanılğı açıkça görülmektedir. Anne-babaların sadece öğüt vermesinden yakınıdır. Çocuğun eğitimi için neyi yapıp yapmaması gerektiğinin onlar üzerinde bıraktığı olumsuz etkiye değinir. Bu bağlamda, her iki eserin girişinden de anlaşılacağı üzere, '*ben sana öğüt veriyorum; ama sen zaten bunu anlayacak olgunluğtasın*' anlayışı sezdirilir. Çocuğa öğüt verirken aynı zamanda da tercih hakkı sunarlar. Böylece çocuk toplum içinde öz güvenli bir birey olarak yetişir. Kendisine karşı saygı gösterildiği için o da karşısındakine saygı ile davranmayı öğrenir.

Eserlerde göze çarpan bir diğer husus empati yapmaktır. İnsanların sebepsiz yere birbirlerini incitmelerinin doğru olmadığını, bir insanı suçlamadan önce olayların iyi ölçülüp tartılması gerektiğini ve kendimizi onun yerine koyarak suçlanırsa ne hissettiğini anlamamız gerektiğini ifade ederler. Savater, suç kavramına bir insanın dış görünüşünden dolayı kendini değersiz gördüğünü ve '*bir suçlu aranıyorsa, kesin ben suç işlemişimdir*' anlayışını da ilave eder ve bunun doğru olmadığını söyler.

Hayriyye-i Nâbi ve *Oğluma Ahlâk Üstüne Öğütler* eserleri çocuklarının nasıl daha iyi yaşayabileceği sorusuna cevap niteliğinde öğütler ile son bulmuştur. İnsanların huzuru, barışı, mutluluğu yakalaması için toplumsal fark gözetmeden çocuklara ortak nasihatlerin verilmesi bahsedilen değerlerin aynı noktada birleştiğini yüzyıllar öncesinden göstermektedir. (Erbay, 2014: 185). Bu makalede incelediğimiz iki eserden anlaşılacağı üzere çocuk eğitimi için üzerinde durulan 'öğüt kavramı'nın önemi eserlerden örnek verilerek açıkça belirtilmiştir.

Kaynakça

Akalın, Erkan (2021). *Değerler Eğitiminde Klasik Türk Edebiyatı Metinlerinden Faydalanmak: Manzum Nasihatnameler Örneği*. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(41), 79-128.

Erbay, Nazire (2014). *Hayriyye-İ Nâbi, Lutfiyye ve Telemak Aynı Yüzyılların Farklı Kültürlerinden Çocuklara Ortak Nasihatler*. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (51), 171-185.

Güleryüz, Hasan (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı* (3. bs.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kaplan, Mehmet (2019). *Nâbi, Hayriyye*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Keleş, Reyhan (2010). *Türk Edebiyatı'nda Nasihat*. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 17(44), 183-209.

Savater, Fernando (1999). *Oğluma Ahlâk Üstüne Öğütler*, İletişim yayınları.

Şirin, Mustafa Ruhi (2016). *Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı Edebiyatın Amacı ve İşlevi*. Türk Dili Dergisi, CX (780), 12, 31.

Şimşek, Tacettin (2014). *Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön söz*. Türk Dili Dergisi, 7(756), 15-58.